

جستاری بر منابع مالی سازمان روحانیت در یهودیت و مسیحیت^۱

محمدرضا کریمی والا^۲ احمد آقایی میبدی^۳ امیرعباس مهدوی فرد^۴

چکیده

تأمین مالی هر سازمانی از مسائل مهم و حتی حیاتی آن است، سازمان روحانیت نیز از این امر مستثنی نیست و بنیان‌گذاران آن، لازم است برنامه و قواعدی را در این جهت طراحی کنند تا سازمان بتواند به وظایف خود به خوبی عمل کند و به اهداف مورد نظر نائل آید. در این تحقیق، که به صورت اسنادی - تحلیلی سامان یافته است با بررسی متون مقدس و معتبر دین یهود و مسیح، سیاست اقتصادی و منابع مالی آنها در تأمین بودجه سازمان روحانیت استخراج شده است و دیدگاه‌های هر دو دین نسبت به سؤال اصلی این پژوهش یعنی شیوه تأمین معاش عالمان دین بررسی، و بیان شده است که اشتغال عالمان به کسب و کار برای تأمین معاش، گرچه به نظر پسندیده می‌رسد؛ اما به صراحت هر دو دین، عالمان رسالت سنگینی در تربیت دینی جامعه دارند و اشتغال به غیر آن از جمله کسب و کار از موانع جدی فراروی چنین تکلیفی است، از این رو عالمان باید تمام وقت در خدمت دین باشند ولی تأمین معاش آنان از وظایف مردم است. عالمان دینی وظیفه رشد و تعالی بُعد روحانی انسان‌ها را به عهده دارند و مردم در مقابل وظیفه تأمین بعد مادی عالمان را.

کلیدواژه‌ها

سازمان روحانیت، دین یهود، دین مسیح، معاش عالمان دینی.

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۸

۲. دانشیار گروه معارف دانشگاه قم.

۳. مدرس دانشگاه فرهنگیان یزد (نویسنده مسئول).

۴. دانشیار گروه معارف دانشگاه قم.

r.karimivala@qom.ac.ir

aghaiahmad@gmail.com

aa.mahdavidfard@qom.ac.ir

«سازمان»^۱ نه یک ساختمان است و نه یک شخصیت حقوقی ثبت شده دولتی؛ بلکه سیستمی متشکل از دو یا چند نفر است که برای دستیابی به یک یا چند هدف مشترک فعالیت می‌کنند و دارای سلسله مراتب اقتدار و تقسیم کار بین اعضا هستند.^۲ سازمان‌ها از زمانی که انسان‌ها با هم کار می‌کرده‌اند، وجود داشته‌اند. از جمله آنها سازمان روحانیت است که متولیان امور دینی جامعه هستند.

اصطلاح «روحانی»^۳ در نهاد کلیسا متداول بوده و هست؛ اما در ادبیات فارسی تا سال ۱۲۶۸ ش، یعنی قبل از آغاز نهضت عدالت‌خانه، در هیچ جا به کار نمی‌رفته است.^۴ دلیل ورود واژه «روحانی» به ادبیات فارسی، ترجمه منابع غربی است که از متولیان کلیسا به «روحانی» تعبیر شده است. به تدریج روشنفکران، علمای اسلامی را نیز روحانی خواندند. دلیل دیگر این استعمال، ارتباط معنای لغوی روحانی با حیات اخلاقی علما بوده است.^۵ در یهودیت برای عالمان دینی، واژه خاخام به معنای «حکیم» به کار برده می‌شود که با توجه به مشترکات تعهد و وظایف آنان با روحانیون در مسیحیت و رواج عنوان روحانی برای عالمان یهود در دوران معاصر، در این نوشتار جهت یکسان‌سازی عناوین، برای عالمان یهود نیز از واژه روحانی استفاده می‌شود.

از اهداف و وظایف سازمان روحانیت، تربیت عالمان دینی، ابلاغ و تبیین کلام الهی، انذار و تبشیر، عینیت‌بخشی به ارزش‌های دینی، تزکیه خود و جامعه بشری است. برای نیل به این اهداف، لازم است منابعی جهت تأمین معاش عالمان و سایر مخارج سازمان، مشخص شود. اما سؤال اساسی این است که بودجه این سازمان از کجا و چگونه باید تأمین شود؟ آیا اعضای این سازمان خود باید متکفل هزینه‌ها باشند و در کنار انجام

1. organization

2. Champoux, Joseph E., *Organizational Behavior Integrating Individuals, Groups, & Organizations* (London: Routledge, 2010), 6.

3. Clergyman

۴. یعقوبی، عبد الرسول، «معناشناسی واژه روحانیت»، معرفت فرهنگی اجتماعی ۱۲، ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۱): ۷.

۵. همان، ۱۵.

وظایف سازمانی، معاش خویش را تدبیر کنند؟ یا اینکه هزینه‌های سازمانی و معاش آنها از طریق دیگری باید تأمین شوند و آنان باید ممحض در پیشبرد اهداف دینی باشند؟ متون دینی چه راهکارهایی را توصیه می‌کنند؟

وجهه قدسی سازمان روحانیت که از دین به آن سرایت کرده، موجب شده است که مسائل مالی آن کمتر مورد کنکاش قرار گیرد. اگر چه وظایف سازمانی روحانیت باید به دور از انگیزه‌های مادی باشد، ولی تأمین منابع مالی این سازمان و معیشت اعضای آن امری است که باید بدان پرداخته شود. برای پاسخ به این سؤال باید به بررسی چگونگی سازمان روحانیت در یهودیت و مسیحیت و نظر بنیان‌گذاران آن و نیز عالمان متقدم و متأخر در زمینه تأمین منابع مالی پرداخت. امری که حداقل در نگاه‌های فارسی‌زبان به طور مستقل بدان پرداخته نشده است و برخی متون، نظیر تاریخ تمدن ویل دورانت، گرچه به وضعیت مالی سازمان روحانیت مسیحی در قرون وسطی پرداخته است؛ اما با نگاهی خاص و با تأکید بر فسادهای مالی آن بوده است.^۱

۱. پیدایش سازمان روحانیت در یهودیت

سازمان روحانیت در یهودیت توسط حضرت موسی (علیه السلام) پایه‌گذاری شده است. به گفته تورات، آن حضرت در طور سینا وحی الهی را در دو لوح سنگی دریافت کرد^۲ و برای نگهداری الواح و آثار وحی، دستور ساخت صندوقی مجلل و مزین به طلا داد که به «تابوت عهد» معروف شد.^۳ وظیفه حفاظت از تابوت عهد و خدمت در خیمه عهد، به هارون و فرزندانش که از نسل لاوی بودند، سپرده شد^۴ و کسی جز آنان حق تصدی این امور را نداشت. دیگر افراد از سبط لاوی به عنوان دستیاران کاهنان وظایفی نسبت به برپایی خیمه مقدس داشتند.^۵ از دیگر وظایف کاهنان، روشن

۱. دورانت، ویلیام جیمز، تاریخ تمدن - عصر ایمان، ترجمه‌ی احمد آرام و دیگران. تهران: اقبال، ۱۳۳۷، ۲۰-۲۲.

۲. عهد قدیم، سفر خروج، فصل ۲۰.

۳. عهد قدیم، سفر تثنیه، ۳۱: ۲۶.

۴. عهد قدیم، سفر خروج ۳۰: ۳۰.

۵. عهد قدیم، سفر اعداد ۳: ۹.

کردن اراده الهی در امور مختلف، قضاوت و آموزش مردم بود.^۱

ایزیدور اپستاین^۲، خاخام ارتدوکس یهودی، می گوید: «کاهنان و انبیا، آرمان‌های مشترکی داشتند و هر کدام به شیوه خاص خود می کوشیدند تا به ترویج و تحقق آن بپردازند. انبیا با بیان اصول اخلاقی و دینی، و کاهنان با اجرای مراسم دینی و عبادی انجام وظیفه می کردند. از این رو، فعالیت آن‌ها مکمل یکدیگر بود».^۳

با تدوین تلمود (تورات شفاهی)، یهود هویت جدیدی پیدا کرد که بر بنیاد «خاخامیم» یعنی طبقه‌ای از روحانیون جدید یهودی تحقق یافت که با کاهنان گذشته تفاوت داشتند. حکیمان^۴ قرن اول میلادی، نسل بنیان‌گذار خاخامیم‌اند که در رأس آنان هیلل، از بزرگان یهودی (۱۱۰ ق.م - ۱۰م) جای دارد. گاهی از این گروه به «فرزندان تورات» تعبیر شده است که جایگزین عالمان در سنهدرین (دادگاه و شورای عالی یهودیان در زمان گذشته) بودند.^۵ عنوان خاخام^۶ بعد از هیلل و در دوره تنائیم (مدرسان شریعت شفاهی یهود در سده اول و دوم میلادی) به وجود آمد.^۷ خاخام‌ها از طریق آیین دست‌گذاری^۸ منصوب می‌شدند؛ همان‌طور که حضرت موسی، یوشع بن نون را از طریق دست‌گذاری منصوب کرد: «یوشع بن نون از روح حکمت مملو بود چون که موسی دست‌های خود را بر او نهاده بود»^۹ و یا آن حضرت به دستور الهی هفتاد نفر از مشایخ را منصوب کرد تا بخشی از مسئولیت او را به عهده بگیرند.^{۱۰} بنیاد خاخامیم و سنت انتصاب آنها تا به امروز ادامه دارد.

1. Skolnik, Fred, *Encyclopedia Judaica*, Second Edition (London: Thomson, 2007), vol. 16, 517.

2. Isidore Epstein

۳. ایزیدور، اپستاین، یهودیت. تهران: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران. ۱۳۸۵، ۷۴.

4. Sages

5. Rosenfeld, Ben Zion, "Sage and Temple in Rabbinic Thought After the Destruction of the Second Temple," *Journal for the Study of Judaism*, no. 28 (1997): 442, <https://doi.org/DOI:https://doi.org/10.1163/157006397X00101>.

6. Rabbi

7. Skolnik, Fred, *Encyclopedia Judaica*, vol. 17, 11.

8. semikhah

۹. عهد قدیم، سفر تثیبه، ۳۴: ۹.

۱۰. عهد قدیم، سفر اعداد ۱۱: ۱۶-۱۷.

در دوران معاصر گرچه اثبات اینکه یک کاهن از نسل هارون است، مشکل است اما کسی که انتخاب می‌شود، دارای تقدس کاهنان و عهده‌دار وظایف آنها مثل قرائت تورات و برکت دادن در کنیسه‌هاست.^۱

۲. منابع مالی سازمان روحانیت یهودی

کتاب مقدس از عالمان می‌خواهد تا شب و روز به مطالعه تورات پردازند: «این کتاب تورات از تو دور نشود؛ شب و روز آن را بخوان و در گفته‌های آن تفکر کن تا متوجه تمام دستورات آن شده، بتوانی به آنها عمل کنی».^۲ بنابراین مهم‌ترین وظیفه عالمان دینی در یهود، مطالعه تورات و تعلیم و تربیت مردم است. حال کسانی که شبانه روز باید مشغول مطالعه و تعلیم تورات باشند، ضروری است برای تأمین معاش آنها سازوکاری طراحی شود. در کتاب مقدس (تورات مکتوب) و تلمود (تورات شفاهی) پیش‌بینی‌های مختلفی برای تأمین این بودجه شده است.

۲-۱. پیش‌بینی بودجه در کتاب مقدس

تورات از مردم می‌خواهد که بخشی از دارایی خود را جهت تأمین بودجه روحانیون یهود هدیه دهند؛ چرا که اگر عده‌ای به تعلیم و تربیت قوم بر اساس اراده الهی پردازند؛ آنگاه قوم، معصیت الهی خواهند کرد و در اثر غضب الهی، دشمنان تمام تلاش و محصولات آنها را خواهند برد: «پس او دشمنانتان را بر شما مسلط خواهد کرد تا در گرسنگی و تشنگی، برهنگی و بیچارگی، آنها را بندگی نمایند... آنها گله و محصولتان را خواهند خورد و شما از گرسنگی خواهید مرد».^۳ پس چه بهتر که قوم با اعطای بخش اندکی از دارایی خود به عالمان دینی، به ترویج دین و دین‌داری کمک کنند. بدین‌روی در کتاب مقدس وظیفه کاهنان و لایویان خدمت به خداوند بوده است و

1. Ibid., vol. 16, 525.

۲. یوشع ۱: ۸.

۳. عهد قدیم، سفر تثبیه ۲۸: ۴۸-۵۱.

وظیفه مردم، تأمین معاش آنها. از آنجا که در تقسیم‌بندی ارض موعود بین قبایل بنی اسرائیل، به سبط لاویان، زمینی اختصاص داده نشد - چون سبط لاویان مسئولیت رهبری و هدایت قوم را به عهده داشتند و می‌بایست در میان قوم بنی اسرائیل پراکنده باشند^۱ - معاش آنها از طریق ده یک^۲ (عشریه) محصولات، نذورات و قربانی‌ها مشخص شد.^۳ بنابراین مطابق تورات، مردم موظفند که یک‌دهم تمام محصولات خود شامل غله، روغن زیتون، نخست‌زاده گله‌ها و رمه‌ها^۴ را به عبادتگاه بیاورند و سهم عالمان را عطا کنند: «در ضمن لاوی‌های شهرتان را فراموش نکنید، چون آنها مثل شما صاحب ملک و محصول نیستند. در آخر هر سه سال باید ده یک تمام محصولات خود را در شهر خود جمع کنید تا آن را به لاوی‌ها که در میان شما ملکی ندارند، و همچنین غریبان، بیوه زنان و یتیمان داخل شهرتان بدهید تا بخورند و سیر شوند. آنگاه خداوند شما را در کارهایتان برکت خواهد داد».^۵

در فقره دیگری آمده است: «شما کاهنان، نباید هیچ ملک و دارایی در سرزمین اسرائیل داشته باشید، چون ملک و ثروت شما، من هستم. ده یک‌هایی را که بنی اسرائیل تقدیم می‌کنند، من به قبیله لاوی، در مقابل خدمت آن‌ها در خیمه عبادت داده‌ام».^۶ لذا کسانی که ده یک محصولات را پرداخت نکنند، در حقیقت از خداوند دزدی کرده‌اند^۷ و کسانی که عطا کنند، برکت خواهند یافت: «ده یک دارایی خود را بطور کامل به خانه من بیاورید تا خوراک کافی در آنجا باشد. به این ترتیب مرا امتحان کنید و ببینید چگونه روزنه‌های آسمان را باز می‌کنم و شما را از برکات خود لبریز می‌سازم».^۸ البته بحث از ده یک قبل از این در زمان حضرت ابراهیم دیده می‌شود؛ آنگاه که ملک‌ی‌صدق،

۱. عهد قدیم، سفر یوشع ۱۴: ۳-۴.

2. Tithe

۳. عهد قدیم، سفر لاویان ۷: ۲۸-۳۴.

۴. عهد قدیم، سفر تثبیه ۱۴: ۲۳.

۵. عهد قدیم، سفر تثبیه ۱۴: ۲۷-۲۹.

۶. عهد قدیم، سفر اعداد ۱۸: ۲۰-۲۱.

۷. عهد قدیم، ملاکی ۳: ۸-۱۰.

۸. عهد قدیم، ملاکی ۳: ۱۰.

پادشاه کاهن، ده یک تمام غنایم جنگی را به حضرت ابراهیم تقدیم کرد.^۱ همچنین حضرت یعقوب با خداوند عهد بست که از همه اموال خود عشریه بدهد.^۲ در بین النهرین عشریه از همه اموال گرفته می‌شده است و اگر در کتاب مقدس موارد خاصی برای عشریه برشمرده است، به این دلیل بوده که این اموال دارایی رایج مردم آن زمان بوده است.^۳ نکته دیگر اینکه گرچه مطابق سفر تثبیه فصل ۱۴ و سفر اعداد فصل ۱۸ عشریه یک امر واجب است، اما در زمان خرابی معبد، عشریه یک هدیه داوطلبانه از تمامی دارایی است.^۴

حزقیآ پادشاه یهودیه از مردم خواست علاوه بر عشریه، هدایای خود را برای کاهنان و لایوان بیاورند تا آنها بتوانند تمام وقت در خدمت معبد و اجرای آیین‌های دینی باشند: «به محض صدور فرمان پادشاه، مردم اسرائیل با کمال سخاوت‌مندی نوبر غله، شراب، روغن زیتون و عسل و نیز ده یک تمام محصولات زمین خود را آورده، هدیه کردند».^۵ در دوره اسارت بابلی، کاهنان متفرق شدند و هنگامی که عزرا و نحمیا با حمایت حکومت ایران، برای بازسازی معبد اقدام کردند، کاهنان به اورشلیم فراخوانده شدند. موقعیت اجتماعی و اقتصادی کاهنان به صورت قابل توجهی ارتقا یافت و تعداد آن‌ها به هزاران نفر رسید. آن‌ها در اورشلیم و نواحی اطراف سکونت داده شدند.^۶ تعهد مردم نسبت به تأمین معاش کاهنان در کتاب مقدس این گونه نقل شده است: «ما مردم اسرائیل... عهد می‌بندیم که هر سال هر یک از ما یک سوم مثنال نقره برای مخارج خانه خدا تقدیم کنیم، یعنی برای نان مقدس، هدیه آردی و قربانی‌های سوختنی روزانه، قربانی‌های روزهای سَبَّت و جشن‌های ماه نو و جشن‌های سالیانه، هدایای مقدس دیگر،

۱. عهد قدیم، سفر پیدایش ۱۴: ۱۸-۲۰.

۲. عهد قدیم، سفر پیدایش ۲۸: ۲۲.

3. Ibid., vol. 19, 736.

4. Ibid.

۵. عهد قدیم، کتاب دوم تواریخ ۳۱: ۴-۵.

۶. عهد قدیم، عزرا ۲: ۷۰؛ نحمیا ۱۱: ۳ و ۲۰.

قربانی گناه برای کفار قوم اسرائیل و برای تمام خدمات خانه خدای ما ... همچنین قول می‌دهیم خمیری را که از نویر غله تهیه می‌کنیم همراه نویر انواع میوه‌ها و نویر شراب تازه و روغن زیتون خود به کاهنانی که در خانه خدا هستند، بدهیم. ما ده یک تمام محصولات زمین خود را به لایوانی که در روستاهای ما مسئول جمع‌آوری ده یک هستند، خواهیم داد ... قول می‌دهیم که از خانه خدا غافل نشویم.^۱

وقتی نحیا برای دیدن اردشیر پادشاه ایران رفت، تحولاتی در اورشلیم رخ داد که مردم حق لایوان را پرداخت نکردند و لایوان مجبور شدند اورشلیم را ترک کنند و به مزارع خود بازگردند. نحیا در بازگشت به اورشلیم تلاش کرد تا اوضاع را به شکل اول بازگرداند: «در ضمن فهمیدم دسته سرایندگان خانه خدا و سایر لایوان، اورشلیم را ترک گفته و به مزرعه‌های خود بازگشته بودند، زیرا مردم سهمشان را به ایشان نمی‌دادند. پس سران قوم را توبیخ کرده، گفتم: چرا از خانه خدا غافل مانده‌اید؟ سپس تمام لایوان را جمع کرده، ایشان را دوباره در خانه خدا سر خدمت گذاشتم. سپس قوم اسرائیل، بار دیگر ده یک غله، شراب و روغن زیتون خود را به انبارهای خانه خدا آوردند.»^۲

از دیگر منابع معاش عالمان موقوفات است. عده‌ای از مردم موقوفاتی جهت اداره زندگی عالمان وقف می‌کردند.^۳ در کتاب مقدس آمده است: «تمام کسانی که در یهودا ساکن بودند علاوه بر ده یک گله‌ها و رمه‌ها، مقدار زیادی هدایای دیگر آوردند و برای خداوند، خدای خود وقف کردند.»^۴ همچنین مدارس علمیه زیادی جهت تحصیل و تدریس عالمان وقف شدند.^۵

نذورات از دیگر منابع تامین معاش عالمان است. برای نذر و مصرف آن احکامی وجود دارد که در کتاب مقدس آمده است: «اگر کسی ذبیحة سلامتی برای یَهُوَه

۱. عهد قدیم، نحیا ۱۰: ۲۸-۳۹.

۲. عهد قدیم، نحیا ۱۳: ۱۰-۱۲.

3. Ibid., vol. 4, 658.

۴. عهد قدیم، کتاب دوم تواریخ ۳۱: ۶.

5. Ibid., vol. 6, 204; vol. 7, 136.

بگذراند خواه برای وفای نذر خواه برای نافله چه از رمه چه از گله آن بی عیب باشد تا مقبول بشود.^۱ و نیز «اگر ذبیحه قربانی او نذری یا تبرعی باشد در روزی که ذبیحه خود را می گذراند خورده شود و باقی آن در فردای آن روز خورده شود».^۲

هدایای پادشاهان نیز یکی از منابع مهم امرار معاش سازمان روحانیت یهودی است. اردشیر پادشاه ایران، هزینه‌های مورد نیاز عزرای کاهن را قبول می کند و به حاکمان خود نیز دستور می دهد، بودجه درخواستی عزرا را تأمین کنند: «اما چیزهای دیگر که برای خانه خدایت لازم باشد هر چه برای تو اتفاق افتد که بدهی آنرا از خزانه پادشاه بده و از من آرْتَحْشَسْتا [اردشیر] پادشاه فرمانی به تمامی خزانه داران ماواری نهر صادر شده است که هر چه عزرای کاهن و کاتب شریعت خدای آسمان از شما بخواهد به تعجیل کرده شود».^۳

عالمان یهود علاوه بر بهره‌مندی از مزایای فوق از معافیت‌هایی نیز برخوردار بوده‌اند از جمله معافیت مالیاتی؛ عزرا جمع کثیری از لاویان را برای امور دینی^۴، استخدام کرد و اردشیر همه آنان را از پرداخت هر نوع مالیات معاف کرد.^۵ در دوره‌های دیگر نیز شاهدیم که عالمان دینی از پرداخت مالیات به پادشاهان معاف بوده‌اند.^۶

۲-۲. پیش‌بینی بودجه در تلمود

گرچه در کتاب مقدس، عالمان دینی بیشتر در طبقه لاویان و کاهنان خلاصه می‌شوند و برای تأمین معاش آنها برنامه‌ریزی شده است؛ اما در تلمود به عالمان دینی غیر لاویان نیز پرداخته شده است. تلمود بیان می‌کند عده‌ای باید خود را وقف مطالعه تورات کنند و عده‌ای دیگری معاش این گروه را تأمین کنند، زیرا یک عالمی که باید تمام وقت در خدمت تورات باشد، نمی‌تواند به اموری مثل شخم‌زنی، بذرپاشی، آبیاری

۱. عهد قدیم، سفر لاویان ۲۲: ۲۱.
۲. عهد قدیم، سفر لاویان ۷: ۱۶.
۳. عهد قدیم، عزرا ۷: ۲۱-۲۲.
۴. عهد قدیم، عزرا ۸: ۱-۲۰.
۵. عهد قدیم، عزرا ۷: ۲۴.

و جمع آوری محصول نیز پردازد^۱؛ بنابراین چون یک عالم وقت خود را به جای تجارت و امرار معاش، صرف تعلیم و تعلم تورات می کند، باید این وقت گذاری او به نحوی جبران شود که از زندگی باز نماند.^۲ حتی عالمان طراز اول باید به قدری ثروت در اختیار داشته باشند که بتواند زیردستان خود را حمایت کند.^۳

حضور عالمان در بازار به عنوان فروشنده کالا یا کارگر وجهه خوبی ندارد. عالمان جهت تأسیس مدارس خود، حقوق اساتید و طلاب و قضات جامعه یهودی، باید به جمع آوری مالیات‌ها و تبرعات پردازند.^۴

در یک جامعه دینی، همانطور که سازمان‌ها بودجه دولتی دارند، سازمان روحانیت نیز باید بودجه دولتی داشته باشد چرا که آنها نیز مسئولیت آموزش دینی مردم را به عهده دارند.^۵ البته خاخامی، شغل نیست؛ گرچه ممکن است درآمدی داشته باشد، بلکه خاخام یک رهبر معنوی است که ناظر بر رشد و هدایت مردم است. از این جهت او ساعت کاری ندارد و باید شبانه روز در خدمت مردم باشد.^۶

مطابق تلمود علاوه بر هدایایی که به عالمان اختصاص داده می شود، آنها از برخی مالیات‌ها نیز معافند. یکی از معافیت‌های مالیاتی عالمان، مالیات سرشماری^۷ است و آن مالیاتی است که مطابق تورات در مقابل افراد بزرگسال بدون در نظر گرفتن درآمد آنها دریافت می شد: «خداوند به موسی فرمود: هر موقع بنی اسرائیل را سرشماری می کنی هر کسی که شمرده می شود، باید برای جان خود به من فدیة دهد تا هنگام سرشماری بلایی بر قوم نازل نشود. فدیة‌ای که او باید پردازد نیم مثقال نقره است که باید به من تقدیم شود. تمام افراد بیست ساله و بالاتر باید سرشماری شوند و این هدیه را به من

1. Peninei Halakhah, Zemanim 5: 3.

2. Bleich, J. David, *Contemporary Halakhic Problems* (Ktav Pub & Distributors Inc, 1993), vol. 2, chap. 5, clause 16.

3. Bartenura on Pirkei Avot 4: 5.

4. Roth, Jeffrey I., *Inheriting the Crown in Jewish Law: The Struggle for Rabbinic Compensation, Tenure, And Inheritance Rights* (Columbia: University of South Carolina Press, 2006), 10-12.

5. Bleich, 1993, vol. 2, chap. 5, 17.

6. Rambam on Mishnah Sanhedrin 10: 8.

7. Poll tax.

بدهند».^۱ در تلمود گرفتن این مالیات از عالمان دینی قبیح شمرده شده است؛ زیرا در تورات آمده است: «او قوم خود را دوست می‌دارد و از آنها حمایت می‌کند، ایشان نزد پاهای او می‌نشینند و از سخنانش بهره‌مند می‌گردند»^۲ که منظور از این افراد، عالمان دینی هستند که برای تحصیل علم از شهری به شهری مسافرت می‌کنند و به دلیل این کار مقدس باید از پرداخت مالیات معاف باشند.^۳ امروزه بسیاری هستند که مالیات نیم متقال نقره را به محققان تورات اختصاص می‌دهند.^۴

عالمان دینی در یهودیت از امتیازاتی نیز برخوردارند؛ از جمله:

دریافت خدمات شخصی از شاگردان خود: طلبه یهودی باید تمام کارهایی که یک برده برای ارباب خود انجام می‌دهد، برای استاد خود انجام دهد. استاد نیز نباید از پذیرش خدمات شاگردانش ممانعت کند، چرا که این به معنی منع شفقت و مهربانی است و مطابق کتاب مقدس^۵ موجب عدم ترس طلبه از خدا می‌شود.^۶

مشارکت تجاری بی‌صدا با بازرگانان ثروتمند از دیگر امتیازات عالمان دینی است؛ تلمود به ارزش علما اشاره می‌کند و تحسین می‌کند کسی را که دخترش را به طلاب علوم دینی می‌دهد و یا از طرف علما به تجارت می‌پردازد و یا به نحوی دیگر از ثروت خود، علما را بهره‌مند می‌سازد.^۷ مردم با این کار خود، حضور الهی را درک می‌کنند.^۸ در سال ۱۳۹۱ م. به دلیل شورش‌هایی علیه یهودیان، سیمون بن زماه^۹ از اسپانیا به الجزیره فرار کرد. مردم یهودی از او درخواست کردند که به‌عنوان ربّی، به امور مذهبی یهودیان رسیدگی کند؛ اما سیمون به دلیل عدم تأمین معاش روزمره، از قبول این

۱. عهد قدیم، سفر خروج ۲۰: ۱۱-۱۴.

۲. عهد قدیم، سفر تثبیه ۳۳: ۳-۴.

3. Bava Batra 8a.

4. Attar, Chayim Ben, *Or Hachayim: Commentary on Exodus*, trans. Munk, Eliyahu (New York, 1998), chap. COMMENTARY Or HaChaim on Exodus 30:13.

۵. عهد قدیم، ایوب ۶: ۱۴

6. Ketubot 96a.

7. Berakhot 34b: 18.

8. Ketubot 111b: 7.

9. Simeon ben Zemah Duran.

خدمت سرباز زد، اما مردم تأمین معاش او را طبق قراردادی پذیرفتند. از آن زمان حقوق ربی‌ها قانونی شد و حتی در دوران معاصر نیز این قانون پابرجاست.^۱

در قرن ۱۵ میلادی، پرداخت هزینه معاش عالمان یک امر رایج بود و این را نمی‌توان دستمزد نامید، بلکه می‌توان هدیه دانست.^۲ از قرن ۱۹ به بعد، عالمان دینی با بستن قرارداد با جوامع علمی مختلف به عنوان مدیر، استاد، پژوهشگر و... حقوق دریافت می‌کنند و از مزایای بازنشستگی و... بهره‌مند هستند^۳ یعنی ساعات خاصی را در کنیسه خدمت می‌کنند و به صورت پاره وقت مشاغل دیگری دارند.

این مطلب را نیز نباید از نظر دور داشت که عالمان یهودی کسب درآمد از طریق تورات را نهی کرده‌اند؛ چنانکه در تلمود به صراحت آمده است: «تورات را به عنوان تاجی برای شهرت یا بیلی برای حفاری استفاده نکن».^۴ منظور این است که نباید از طریق تورات به دنبال نام و نان بود؛ زیرا تورات امری بسیار مقدس است که نباید وسیله‌ای برای اهداف دنیوی قرار گیرد.^۵ لذا در تلمود توصیه شده است که حتی‌الامکان عالمان در کنار تعلیم و تربیت به مشاغل دیگر جهت تأمین هزینه‌های زندگی خود اقدام نکنند. چنان که این سیره در برخی عالمان اولیه یهودی دیده می‌شود؛ آنها مشاغلی مانند چوب تراشی، آبیاری، کشاورزی و دباغی داشتند که از طریق آن امرار معاش می‌کردند.^۶ ابن میمون (۱۱۳۵-۱۲۰۴)، خاخام و فیلسوف یهودی که خود از طریق پزشکی امرار معاش می‌کرد، معتقد است عالمان باید دارای مشاغل دنیوی باشند، انسان باید در روز به امرار معاش پردازد و به حداقل‌های زندگی اکتفا کند و شب را به مطالعه تورات پردازد که «تاج تورات» به کسی داده می‌شود که در شب به مطالعه تورات پردازد.^۷ اما این نظر به‌عنوان یک نظر ایدئال باقی ماند و اجرایی

1. *Encyclopedia Judaica*, vol. 17, 12-13.

2. Roth, *Inheriting the Crown in Jewish Law*, 27-29.

3. *Ibid.*, 116-17.

4. English Explanation of Pirkei Avot 4: 5.

5. Bleich, 1976, vol. 1, chap. Introduction, *The Methodology of Halakhah*, para.3.

6. *Mishneh Torah*, Gifts to the Poor 10: 18.

7. *Mishneh Torah* 3: 13.

نشد؛^۱ چرا که گستردگی امور دینی، اقتضا می‌کرد که عده‌ای تمام وقت به مطالعه تورات و تلمود، انجام مناسک دینی و ارشاد مردم بپردازند و فرصتی برای اشتغال به امور غیر دینی حاصل نمی‌شد.

امروزه در مناطقی که جمعیت یهودی و اشتغال به امور دینی کم است، معمولاً عالمان دینی در کنار انجام وظایف سازمانی خود، به کسب و کار شخصی می‌پردازند و در مناطقی که جمعیت یهودیان زیاد است، به علت اشتغال‌های دینی فراوان، روحانیون یهود از نهادهای خیریه ارتزاق می‌کنند. در اسرائیل در حال حاضر حدود ۲۰۰ هزار طلبه علوم دینی وجود دارند که مطابق قوانین اسرائیل، آنها باید تمام وقت مشغول تحصیل و تعلیم علوم دینی باشند. در عوض از خدمت سربازی معاف هستند و تأمین معاش آنها و خانواده‌شان به صورت بسیار مطلوب بر عهده دولت است. این طلاب باید تا سن ۴۹ سالگی که افراد هنوز شامل سربازی می‌شوند، مشغول تحصیل و تعلیم باشند. حمایت‌های مالی دولت از مدارس دینی باعث شده است که در ۱۱ سال گذشته ورودی‌های این مدارس ۳۲۲ درصد افزایش داشته باشد.^۲ البته یهودیانی که مخالف صهیونیسم هستند، این اقدام دولت صهیونیسم را در راستای تقویت دینی بنیان‌های خود می‌دانند و با آن بسیار مخالفند.^۳

۳. پیدایش سازمان روحانیت در مسیحیت

سازمان روحانیت مسیحی از همان زمان حضرت عیسی (علیه السلام) شکل گرفت. عیسی مسیح شاگردان زیادی داشت؛ اما دوازده نفر از آنها جایگاه ویژه‌ای داشتند که از آن حضرت پیروی می‌کردند و از او می‌آموختند. لفظ شاگرد^۴ اشاره به کسی دارد که می‌آموزد و پیروی می‌کند و لفظ رسول^۵ به کسی اطلاق می‌شود که فرستاده شده است.

1. *Mishnah Torah*, Talmud Torah 3: 10; Commentary on the Mishnah, Avot 4: 7.

2. Schorsch, Ismar, "Torah and Livelihood," accessed May 11, 2021, <http://www.jtsa.edu/torah-and-livelihood>.

3. Schorsch, "Torah and Livelihood".

4. Disciple.

5. Apostle.

عیسی مسیح بعد از رستاخیز و صعود به آسمان، دوازده شاگرد خود را به عنوان شاهدان و بشارت دهندگان به پیام خویش فرستاد و به آنها لقب رسول داد. وظیفه آنها این بود که دیگر امت‌ها را «شاگرد» مسیح کنند.^۱

در نوشته‌های متأخر عهد جدید و نیز کلیسای اولیه، لقب رسول، علاوه بر ۱۲ نفر شاگرد عیسی مسیح، به کسانی که توسط این ۱۲ نفر برای خدمت به جماعت مسیحیان منصوب شده‌اند، نیز اطلاق شده است. در دوره‌های بعد، مبلغان برجسته‌ای که جمعیت مسیحیان را هدایت کرده و یا خود را وقف خدمت به مسیحیت کرده‌اند، رسول لقب گرفته‌اند.^۲

همچنین در کتاب مقدس لقب ناظر، شبان و پیر، بدون هیچ تمایزی به یک خادم خدا داده می‌شود که رایج‌ترین آن «شبان» است. عنوان شبان^۳ گاه برای خداوند ذکر شده است^۴ که هدایت گوسفندان خود یعنی قوم بنی اسرائیل را به عهده دارد.^۵ خداوند وظیفه شبانی گوسفندان مرتع خود^۶ را به دست خادمان خود سپرده است. حضرت عیسی به عنوان شبان اعظم ظهور کرد^۷ تا گوسفندان گمشده بنی اسرائیل را هدایت کند^۸ و از دست گرگ‌های آشکار^۹ و گرگ‌های در لباس میش‌ها^{۱۰} نجات دهد. پس از حضرت عیسی پطرس شبانی گوسفندان را به عهده گرفت.^{۱۱} در دوره‌های بعد، کار مراقبت از کلیسا به عهده شبانان دیگر^{۱۲}، مشایخ و اسقفان^{۱۳} سپرده شده است.

۱. انجیل متی ۱۹: ۲۸.

۲. Flinn, Frank K, *Encyclopedia of Catholicism* (New York: Checkmark books, 2008), 40.

۳. Pastor.

۴. عهد قدیم، سفر پیدایش ۴۸: ۱۵؛ ۴۹: ۲۴؛ مزامیر ۲۳: ۱؛ ۸۰: ۲.

۵. عهد قدیم، مزامیر ۹۵: ۷؛ ۷۸: ۵۲-۵۳.

۶. عهد قدیم، مزامیر ۱۰۰: ۳؛ ۷۹: ۱۳؛ ۷۴: ۱.

۷. عهد جدید، عبرانیان ۱۳: ۲۰.

۸. انجیل متی ۱۵: ۲۴؛ ۱۰: ۶؛ لوقا ۱۹: ۱۰.

۹. انجیل متی ۱۰: ۱۶؛ رومیان ۸: ۳۶.

۱۰. انجیل متی ۷: ۱۵.

۱۱. انجیل متی ۲۱: ۱۶.

۱۲. عهد جدید، افسسیان ۴: ۱۱.

۱۳. عهد جدید، اول پطرس ۵: ۱-۳؛ اعمال رسولان ۲۰: ۲۸.

رسولانی که به مناطق مختلف اعزام می شدند از طریق انتخاب جماعت مسیحی منصوب می شدند.^۱ محتمل است که این رویه در انتخاب خادمان کلیسا ادامه داشته است و رسولان و مجمع برادران در دست گذاری اشخاص برای خدمت مقدس با هم مشارکت می کردند.^۲

کسانی که قانوناً به درجات خدمتگزاری در کلیسا منصوب می شوند، به عنوان نمایندگان خصوصی حضرت عیسی عمل می کنند؛ از طریق آنان، عبادت انسان به سوی خدا بالا می رود و برکت های خدا به سوی انسان نازل می شود.^۳

کم کم سلسله مراتب کلیسا به وجود آمد. بسیاری از عالمان مسیحی از جمله پاپ کلمنت اول (پاپ سال های ۸۸-۹۷ م) معتقد هستند این سلسله مراتب به نصب الهی است. خدا، عیسی را برگزید و عیسی رسولان، و رسولان، اسقفان و شماسان را انتخاب کرده اند.^۴

در حال حاضر، کسانی که وارد مدارس الهیاتی مسیحی می شوند، پس از گذراندن مراحل مقدماتی، در مراسم مذهبی به کشیش ها کمک می کنند که به آن ها «شماس» گفته می شود. بعد از این مرحله و گذراندن دوره ای خاص، از طرف مراکز آموزشی به حوزه کلیسایی معرفی می شوند و توسط اسقف آن مکان، درجه «کشیشی» را دریافت می دارند و مشغول خدمت می گردند. کشیشان بعد از طی دوره های علمی و خدمت در کلیسا به مقام «اسقفی» و مسئول کلیسا نائل می شوند.^۵

۴. منابع مالی سازمان روحانیت مسیحی

حضرت عیسی (علیه السلام) به عنوان بنیانگذار مسیحیت، در اهمیت تأمین بودجه فعالیت های تبلیغی می گوید: «کیست از شما که قصد بنای برجی داشته باشد و اوّل

۱. عهد جدید، اعمال رسولان ۶: ۳.

۲. میلر، ویلیام مک الوی، تاریخ کلیسای قدیم در امپراطوری روم و ایران. تهران: اساطیر. ۱۳۸۲، ۵۲.

۳. برانتل، جورج، آیین کاتولیک، ترجمه ی قنبری، حسن. قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب. ۱۳۸۱، ۱۴۱.

۴. لین، تونی، تاریخ تفکر مسیحی، ترجمه ی آسریان، روبرت. انگلستان: انتشارات ایلام. ۲۰۱۰، ۲۰.

۵. مولند، اینار، جهان مسیحیت، ترجمه ی انصاری، محمدباقر و مهاجری، مسیح. تهران: امیرکبیر. ۱۳۶۸، ۱۲۰.

نشینند تا برآوردِ خرج آن را بکنند که آیا قوّت تمام کردن آن را دارد یا نه؟ که مبادا چون بنیادش نهاد و قادر بر تمام کردنش نشد هر که بیند تمسخرکنان گوید: این شخص عمارتی شروع کرده نتوانست به انجامش رساند».^۱

چون رسالت آن حضرت تکمیل تورات و کتب انبیا بود و نه ابطال آنها^۲، از این جهت منابع مالی سازمان روحانیت در یهودیت، از جمله عشریه را مورد تأیید قرار داد^۳ و چون اساساً مأموریتی که آن حضرت به رسولانش می داد، فقط و فقط بین بنی اسرائیل بود نه اقوام دیگر^۴، از این جهت از بنی اسرائیل خواسته شد ضمن ایمان به مسیح، احکام یهودی از جمله عشریه را به جا آورند.^۵ البته چون در آن زمان مسیحیت از یهودیت جدا نبود، عشریه به معابد یهودی پرداخت می شد، اما با جدایی مسیحیت از یهودیت و پیدایش کلیسا پرداخت عشریه به کلیسا واجب شد و از طریق قانون کلیسایی یا مدنی یا هردو گرفته می شد. شورای ماکن^۶ در ۵۸۵ ضمن بیان وجوب عشریه، حکم به تکفیر سرپیچی کنندگان از این قانون داد.^۷ این الزام و تهدیدها گواه بر این است که همه مردم حاضر به پرداخت داوطلبانه عشریه نبوده اند. در شورای ترنت در قرن ۱۶ بیان شد از آنجا که پرداخت عشریه به خاطر امتثال امر خداوند است، امتناع کنندگان از عشریه تکفیر می شوند و تا قبل از پرداخت کامل آن بخشیده نمی شوند.^۸

عشریه شامل تمام دارایی مسیحیان از جمله انواع ساختمانها می شود.^۹ ولی در انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ قانون عشریه لغو گردید و در اواخر قرن نوزدهم گرچه در کشورهای ایتالیا، ایرلند، اسکاتلند قانون عشریه لغو گردید، اما راههای جدید تأمین

۱. انجیل لوقا ۱۴: ۲۸-۳۰.

۲. انجیل متی ۵: ۱۷-۲۰.

۳. لوقا ۱۱: ۴۲.

۴. انجیل متی ۱۰: ۵-۶.

۵. انجیل متی ۲۳: ۲۳.

6. Council of Mâcon

7. *The New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, (United States: Gale Research Inc. 2002), vol. 14, 92.

8. Ibid.

9. Skolnik, Fred, *Encyclopedia Judaica*, vol. 16, 739.

بودجه کلیسا بدون حمایت مالی دولت طراحی شد. البته هنوز در بسیاری از کشورها به ویژه در کلیساهای پروتستان، قانون عشریه وجود دارد؛ برای مثال در آلمان، شهروندان باید مالیات کلیسا را بپردازند مگر اینکه به طور رسمی از عضویت در کلیسا انصراف دهند.^۱ کلیساهای ارتدکس شرقی هرگز قانون عشریه را نپذیرفتند و همچنین در ایالات متحده نیز عشر یک الزام قانونی نبوده است^۲ ولی دعوت به پرداخت داوطلبانه آن بوده و هست کما اینکه در شورای سوم بالتیمور^۳ در ۱۸۱۶ به آن تصریح شده است.^۴ با این حال، اعضای کلیساهای خاص، از جمله قدیسان روز آخر و ادونتیست‌های روز هفتم، پرداخت عشریه واجب است، و برخی از مسیحیان در کلیساهای دیگر این کار را داوطلبانه انجام می‌دهند.^۵

جدای از عشریه، حضرت عیسی، تأمین معاش رسولان خود را وظیفه مردم می‌دانست و در روانه کردن رسولان خویش، از برداشتن پول و هرگونه توشه‌ای منع می‌کرد: «برای سفر، توشه‌دان یا دو پیراهن یا کفش‌ها یا عصا بردارید، زیرا که مزدور مستحق خوراک خود است»^۶ و می‌فرمود وارد هر خانه‌ای که شدید، از آنجا ارتزاق کنید: «در آن خانه توقف نمایید و از آنچه دارند بخورید و بیاشامید زیرا که مزدور مستحق اجرت خود است».^۷ اصطلاح «مزدور» یا «عمله» اشاره به این دارد همانطور که عمله‌ای که خرمن را جمع می‌کند، باید اجرتش داده شود، رسولان حضرت عیسی نیز عمله‌هایی هستند که در مزرعه دنیا تلاش می‌کنند تا انسان‌ها بتوانند در آخرت محصولات خوبی را برداشت کنند و از این جهت مستحق اجرت هستند.^۸ کار این عمله‌ها خیلی سنگین است؛ زیرا به فرموده عیسی مسیح: «حصاد فراوان است لیکن عمله

1. *Encyclopedia Of World Religions*, (United States: Encyclopædia Britannica, Inc. 2006), 1100.

2. Ibid.

3. The Third Plenary Council of Baltimore.

4. *The New Catholic Encyclopedia*, vol. 14, 92.

5. *Encyclopedia Of World Religions*, 1100.

۶. انجیل متی ۱۰: ۱۰؛ و نیز ر. ک: مرقس ۶: ۸؛ لوقا ۹: ۳؛ لوقا ۱۰: ۴.

۷. انجیل لوقا ۱۰: ۷.

8. Keener, Craig S., *A Commentary on the Gospel of Matthew* (United States: Eerdmans, 2005), 418.

کم. پس از صاحب حصاد استعدعا نماید تا عمله در حصاد خود بفرستد.^۱ توماس آکویناس در شرح انجیل بیان می‌کند همانطور که تأمین معاش سرباز جنگ به عهده مردم است، تأمین زندگی عالمان نیز که مجاهدان الهی برای دفاع از ارزش‌های الهی و سعادت مردم هستند، به عهده مردم است.^۲ کوتاهی در این زمینه موجب دوری از رحمت الهی و نزول عذاب آسمانی است^۳ چرا که بی‌اعتنایی به رسولان، بی‌اعتنایی به عیسی مسیح محسوب می‌شود.^۴

هدایای مردمی باید از صمیم قلب باشد^۵ و در این امر نباید کم بگذارند چرا که: «هر که کم بکارد، کم نیز درو خواهد کرد؛ و هر که زیاد بکارد، زیاد درو خواهد کرد».^۶ پولس در بیانی، تأمین معاش عالمان را از باب اجرت کارهای تبشیری آنها بر مردم لازم می‌داند: «دهان گاو را هنگام خرمن کوبیدن نباید ببندید، چرا که حق اوست که از خرمنی که خرد می‌کند، بخورد».^۷ وقتی گاو کارگر، سهمی از خرمن دارد؛ به طریق اولی انسان کارگر سهمی از محصول دارد.^۸

مطابق نظر پولس، این تأمین معاش باید خیلی خوب باشد و اعضای کلیسا دارای حرمتی مضاعف نسبت به دیگران باشند؛ زیرا اگر احترام به بیوه‌زنان و تأمین معاش آنها به دلیل نداشتن سرپرست، لازم است^۹، احترام به اعضای کلیسا به مراتب باید بیشتر باشد؛ چرا که آنها سرپرستی کل جامعه را به عهده دارند.^{۱۰}

۱. انجیل متی ۹: ۳۷-۳۸.

2. Aquinas, Thomas, *Catena aurea : commentary on the four Gospels collected out of the works of the Fathers* (England: Saint Austin Press, 1997), 250.

۳. متی ۱۰: ۱۴-۱۵؛ لوقا ۱۰: ۱۰-۱۲.

4. Keener, *A Commentary on the Gospel of Matthew*, 437.

۵. مرقس ۱۲: ۴۱-۴۴.

۶. دوم قرنتیان ۹: ۶.

۷. تیموتائوس اول ۵: ۱۷-۱۸.

8. Keener, Craig S., *1-2 Corinthians (New Cambridge Bible Commentary)* (USA: Cambridge University Press, 2005), 78.

۹. تیموتائوس اول ۵: ۳.

10. Calvin, John, *Commentaries on the Epistles to Timothy, Titus, and Philemon* (USA: Christian Classics Ethereal Library, 2007), 110.

برخی از مردم، پولس را سزاوار ارتزاق از بودجه مردمی کلیسا نمی‌دانستند، چرا که او بعد از عروج حضرت عیسی ایمان آورده بود، اما پولس در توییخ این گروه می‌نویسد: «آیا من مانند سایر رسولان، این حق را ندارم که خورد و خوراک خود را از کلیساها تأمین کنم؟ ... کدام سرباز است که به هنگام خدمت نظام، مخارج خود را شخصاً تأمین نماید؟ یا کدام باغبان است که درختی بکارد ولی اجازه نداشته باشد از میوه آن بخورد؟ یا کدام چوپان است که گله‌ای را چوپانی کند ولی حق نداشته باشد از شیر آن بنوشد؟ شاید فکر کنید که این نکات را از نقطه نظر انسانی می‌گوییم؛ اما چنین نیست، زیرا قانون خدا نیز همین را می‌گوید ... خدا این حکم را داد تا نشان دهد که مسیحیان باید معاش خدمتگزاران روحانی خود را تأمین کنند. کسی که شخم می‌زند و خرمن می‌کوبد، البته باید سهمی از محصول ببرد. ما در دل شما بذر نیکوی روحانی را کاشته‌ایم. حال، اگر تقاضای کمک مالی از شما داشته باشیم، آیا چیز بزرگی خواسته‌ایم؟ شما نیازهای دیگران را که از لحاظ روحانی شما را خدمت می‌کنند، برآورده می‌سازید و همین‌طور نیز باید باشد. پس آیا ما نباید نسبت به آنان حق بیشتری داشته باشیم؟ ... خداوند فرموده است هر که پیام انجیل را اعلام می‌کند، هزینه زندگی‌اش باید توسط مسیحیان تأمین شود»^۱.

پولس، رسولان الهی را لشکر الهی معرفی می‌کند که «اسلحه نور» با خود دارند^۲ و با آن به فتح قلعه‌های ظلمت می‌پردازند و افکار غیرالهی را اسیر عیسی مسیح می‌کنند و از معصیت انتقام می‌گیرند^۳ طبیعی است که هزینه‌های این لشکر به عهده مردم باشد.

همچنین پولس، رسولان الهی را به برزگرانی تشبیه می‌کند که بذر عدالت را می‌کارند^۴ و در نتیجه «برزگری که محنت می‌کشد باید اول نصیبی از حاصل ببرد»^۵.

۱. عهد جدید، اول قرنتیان ۹: ۳-۱۴.

۲. عهد جدید، نامه به رومیان: ۱۳: ۱۲.

۳. عهد جدید، نامه دوم به قرنتیان ۱۰: ۳-۶.

۴. نامه دوم به قرنتیان ۹: ۱۰.

۵. عهد جدید، نامه دوم تیموتائوس ۲: ۶.

هرمس^۱ از بزرگان مسیحی قرن دوم، ثروتمندان را به درخت نارون و نیازمندان را به درخت انگور تشبیه می‌کند و می‌گوید درخت انگور باید به درخت نارون تکیه کند تا بتواند رشد کند و این تکیه دادن موجب افزایش میوه هر دو درخت می‌شود.^۲ ثروتمندان حیات زمینی فقرا را تأمین می‌کنند و فقرا با دریافت کمک آنها، زمینه خیرات و حیات معنوی ثروتمندان را فراهم می‌کنند.^۳ مطابق چنین باوری، پولس بیان می‌دارد ما امور معنوی را برای شما می‌کاریم و در عوض امور مادی شما را درو می‌کنیم: «چون ما روحانی‌ها را برای شما کاشتیم آیا امر بزرگی است که ما جسمانی‌های شما را درو کنیم؟ ... آیا نمی‌دانید که هر که در امور مقدس مشغول باشد از هیکل می‌خورد و هر که خدمت مذبح کند از مذبح نصیبی می‌دارد. و همچنین سرور فرمود که هر که به انجیل اعلام نماید از انجیل معشیت یابد».^۴

در عبارتی دیگر، پولس معتقد است که من به جای اینکه آزادانه به فعالیت‌های دلخواه خود پردازم، خود را اسیر و برده مردم کرده‌ام از این جهت مستحق اجرت هستم.^۵ برخی از مفسرین، اساساً کار کردن را برای نخبگان از مبشران مسیحی، دور از شأن دانسته‌اند؛ اگر چه برخی از حکیمان یهودی کار یدی داشته‌اند.^۶ برخی پا را فراتر گذاشته اصل تلاش برای معاش و کسب ثروت را مذموم شمرده‌اند؛ زیرا این امر به عنوان یک ضرورت و جریمه گناه حضرت آدم در کتاب مقدس ذکر شده است: «خداوند به آدم فرمود: چون گفته زنت را پذیرفتی و از میوه آن درختی خوردی که به تو گفته بودم از آن نخوری، زمین زیر لعنت قرار خواهد گرفت و تو تمام ایام عمرت

1. Hermas.

2. Osiek, Carolyn, *Shepherd of Hermas: A Commentary*, ed. Koester, Helmut (USA: Fortress Press, 1999), 161.

3. Holman, Susan R., *Wealth and Poverty in Early Church and Society* (USA: Baker Academic, 2008), 34.

۴. عهد جدید، نامه اول به قرنتیان ۹: ۱۱-۱۴.

۵. عهد جدید، نامه اول به قرنتیان ۱۹: ۹-۲۰؛ همچنین دوم قرنتیان ۴: ۵.

6. Keener, *1-2 Corinthians (New Cambridge Bible Commentary)*, 79.

با رنج و زحمت از آن کسب معاش خواهی کرد»^۱؛ از این رو این گروه از عالمان مسیحی اصل را بر عزلت از دنیا و تجرد گذاشته‌اند.^۲

بعد از عروج عیسی مسیح هر کسی که ملکی را می‌فروخت، بخشی از آن را به رضایت خود، به رسولان تقدیم می‌کرد و هیچ اجباری در کار نبود، شاهد آن جریان فروش زمین توسط «حنانیا» است که وقتی زمین خود را فروخت بخشی از پول آن را به همسرش داد و بعد به دروغ به رسولان گفت که این مقدار، همه پول زمین است و تقدیم کرد. آنگاه پطرس او را عتاب کرد که چرا دروغ گفتی درحالی که مجبور نبودی که آن پول را به ما بدهی و به دلیل این دروغ، جان داد.^۳

۲۶۷
پوشنامه ادیان

جستاری بر منابع مالی سازمان روحانیت در نهودیت و مسیحیت

در دوره‌هایی از تاریخ کلیسا، به قدری مردم به کلیسا کمک می‌کردند و اعضای کلیسا زندگی باشکوهی داشتند که آمیانوس مارسلینوس تاریخ‌نگار قرن چهارم، می‌گوید اسقفی به جنگ و دردسرهایش می‌ارزید.^۴ مطابق گفته ویل دورانت، ادعا شده است که در قرن ۱۶ میلادی یک سوم دارایی آلمان و یک پنجم دارایی فرانسه و یک سوم اراضی ایتالیا متعلق به کلیسا بوده است.^۵ این اموال از طریق هدیه، وقف، اموال بی‌وارث و ... به کلیسا رسیده بوده است. دارایی فراوان کلیسا آفت‌هایی نیز داشت که از جمله آنها نیازدگی و فسادهای اقتصادی کلیسا و نیز اختلاف و نزاع بین کلیسا و حکومت بر سر املاک و دارایی‌ها بود.^۶ البته عالمان مسیحی گوشزد کرده‌اند که گرچه ثروت، عطیه الهی است؛ ولی این عطیه، خالص نیست و گاهی اثرات منفی مانند ضعف ایمان را به دنبال دارد، از این جهت باید بسیار مراقب بود.^۷

در حال حاضر اعضای کلیسا به اموری مانند موعظه، برگزاری مراسمات دینی، ارائه

۱. عهد قدیم، سفر پیدایش ۳: ۱۷.

2. Woolf, Jeffrey, *The Fabric of Religious Life in Medieval Ashkenaz 1000-1300: Creating Sacred Communities* (Netherlands: Brill, 2015), 34.

۳. عهد جدید، اعمال رسولان ۵: ۳-۵.

4. Hobbes, Thomas, *Leviathan* (London: J.M.Dent and Sons Ltd, 1943), 335.

۵. دورانت، ویل، تاریخ تمدن: اصلاح دینی، ترجمه‌ی آرام، احمد. تهران: اقبال. ۱۳۷۳، ۲۱.

۶. دورانت، تاریخ تمدن - عصر ایمان، ۹۳۳.

7. Holman, *Wealth and Poverty in Early Church and Society*, 33.

مشاوره دینی، اجرای عقد ازدواج، سرپرستی امور خیریه، دادن روحیه به بیماران و نیز خدمت در مؤسسات و مدارس خصوصی مشغول هستند و در قبال آن هدایایی از مؤمنان و مافوق خود از منابع ذکر شده، دریافت می کنند.^۱

نتیجه گیری

هر سازمانی برای حیات و پویایی خویش به منابع مالی نیاز دارد. سازمان روحانیت نیز از این امر مستثنی نیست. در دوران گذشته چون مسائل پیچیده علمی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی به وجود نیامده بود، سازمان روحانیت در یهودیت مجاز بودند تا در کنار تعلیم و تعلم تورات به مردم، خود نیز به فعالیت های اقتصادی مثل کشاورزی، دامداری و ... پردازند، اما با حادث شدن مسائل جدید و گسترده گی وظایف دینی؛ ضرورت مطالعه عمیق تر، همه جانبه و تمام وقت تورات و استنباط احکام مسائل جدید احساس شد و اشتغال به امور دنیوی از موانع تحصیل و تعلیم علوم دینی به شمار رفت. از این جهت لازم بود که عالمان به وظیفه علمی و دینی خود عمل کنند و دیگران معاش آنها را تأمین کنند. در این راستا عالمان نیز در ردیف سبط لاویان و کاهنان قرار گرفتند که معاش آنها از طریق تبرعات، موقوفات، نذورات، مالیات های دینی و هدایای حکومتی تأمین می شد. گرچه دریافت پول در قبال تعلیم تورات جایز نیست، اما عالمان دینی به نیابت دیگران تمام وقت به مطالعه تورات و تلمود می پردازند و از فعالیت های اقتصادی باز می مانند و این زحمات آنها باید به نوعی جبران شود؛ جبران آن هم از طریق هدایای مردمی است و هم معافیت های مالیاتی و خدمت سربازی. البته با خرابی دوم معبد سلیمان در ۷۰ میلادی، وجوب بسیاری از احکام یهودی برداشته شد که از جمله آنها احکام قربانی و عشریه بود، ولی کماکان مردم به دلخواه خود از طریق تبرعات، موقوفات، عشریه و خیریه حامیان سازمان روحانیت هستند و در دوران معاصر با روی کار آمدن دولت صهیونیسم، هزینه های جاری مراکز دینی یهودی و معاش عالمان آن بر عهده دولت قرار گرفته است.

۱. الشیخ، علی، مطالعه تطبیقی سازمان روحانیت کاتولیک و تشیع. قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. ۱۳۹۵، ص ۱۸۸-۸۹

تأمین بودجه سازمان روحانیت در مسیحیت، از ابتدا به عهده مردم بوده است. در کلمات حضرت عیسی (علیه السلام) و نامه‌های پولس علاوه بر منابع مالی سازمان روحانیت یهودی، تأکید شده است که مردم وظیفه تأمین سازمان روحانیت مسیحی را به عهده دارند و با تمثیل‌های مختلف این امر توضیح داده شده است؛ به عنوان نمونه همانطور که مزد یک کارگر باید داده شود، عالمان دینی نیز چون برای مردم فعالیت می‌کنند، باید هزینه زندگی آنها را مردم تأمین کنند. نیز همانطور که تأمین معاش نظامیانی که به پاسداری از مرزهای جغرافیایی می‌پردازند، واجب است، تأمین معاش عالمانی که از مرزهای عقیدتی و اخلاقی جامعه پاسداری می‌کنند، نیز لازم است. بدین ترتیب بود که کلیسا در گذر زمان توانست موقوفات بسیاری را از طریق هدایای مؤمنان جذب کلیسا کند و از این طریق صاحب اموال و املاک بسیاری شود که هزینه سازمان روحانیت مسیحی در حال حاضر علاوه بر نذورات و هدایای مردمی، از طریق همین موقوفات تأمین می‌گردد.

۲۶۹
پروشمنامه ادیان

فهرست منابع

- * کتاب مقدس، ترجمه قدیم، انگلستان، انتشارات ایلام، ۱۹۹۶.
- الشیخ، علی. مطالعه تطبیقی سازمان روحانیت کاتولیک و تشیع. قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۵.
- ایزیدور، اپستاین. یهودیت. تهران: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۳۸۵.
- برانتل، جورج. آیین کاتولیک. ترجمه‌ی حسن قنبری. قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، ۱۳۸۱.
- دورانت، ویل. تاریخ تمدن: اصلاح دینی. ترجمه‌ی احمد آرام. تهران: اقبال، ۱۳۷.
- دورانت، ویلیام جیمز. تاریخ تمدن - عصر ایمان. ترجمه‌ی احمد آرام و دیگران. تهران: اقبال، ۱۳۳۷.
- لین، تونی. تاریخ تفکر مسیحی. ترجمه‌ی روبرت آسریان. انگلستان: انتشارات ایلام، ۲۰۱۰.
- مولند، اینار. جهان مسیحیت. ترجمه‌ی محمدباقر انصاری و مسیح مهاجری. تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۸.
- میلر، ویلیام مک‌لوی. تاریخ کلیسای قدیم در امپراطوری روم و ایران. تهران: اساطیر، ۱۳۸۲.
- یعقوبی، عبد الرسول. «معناشناسی واژه روحانیت». معرفت فرهنگی اجتماعی ۱۲، ش. ۳. (۱ مهر ۱۳۹۱): ۵-۲۰.
- Aquinas, Thomas. *Catena aurea: commentary on the four Gospels collected out of the works of the Fathers*. England: Saint Austin Press, 1997.
- Attar, Chayim Ben. *Or Hachayim: Commentary on Exodus*. Translated by Eliyahu Munk. New York, 1998.
- Bleich, J. David. *Contemporary Halakhic Problems*. Ktav Pub & Distributors Inc, 1993.

۲۷۰
پژوهشنامه ادیان

سال هفدهم، شماره سی و سه، بهار و تابستان ۱۴۰۲

- Calvin, John. *Commentaries on the Epistles to Timothy, Titus, and Philemon*. USA: Christian Classics Ethereal Library, 2007.
- Champoux, Joseph E. *Organizational Behavior Integrating Individuals, Groups, & Organizations*. London: Routledge, 2010.
- *Encyclopedia Of World Religions*. United States: Encyclopedia Britannica, Inc. 2006.
- Flinn, Frank K. *Encyclopedia of Catholicism*. New York: Checkmark books, 2008.
- Hobbes, Thomas. *Leviathan*. London: J.M.Dent and Sons Ltd, 1943.
- Holman, Susan R. *Wealth and Poverty in Early Church and Society*. USA: Baker Academic, 2008.
- Keener, Craig S. *1.2 Corinthians (New Cambridge Bible Commentary)*. USA: Cambridge University Press, 2005.
- ————. *A Commentary on the Gospel of Matthew*. United States: Eerdmans, 2005.
- Osiek, Carolyn. *Shepherd of Hermas: A Commentary*. Edited by Helmut Koester. USA: Fortress Press, 1999.
- Rosenfeld, Ben Zion. "Sage and Temple in Rabbinic Thought After the Destruction of the Second Temple." *Journal for the Study of Judaism*, no. 28 (1997). <https://doi.org/DOI:https://doi.org/10.1163/157006397X00101>.
- Roth, Jeffrey I. *Inheriting the Crown in Jewish Law: The Struggle for Rabbinic Compensation, Tenure, And Inheritance Rights*. Columbia: University of South Carolina Press, 2006.
- Schorsch, Ismar. "Torah and Livelihood." Accessed May 11, 2021. http://www.jtsa.edu/torah_and_livelihood.
- Skolnik, Fred. *Encyclopedia Judaica*. Second Edition. London: Thomson, 2007.
- *The New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, United States: Gale Research Inc. 2002.
- Woolf, Jeffrey R. *The Fabric of Religious Life in Medieval Ashkenaz 1000-1300: Creating Sacred Communities*, Netherlands: Brill, 2015.